

Biografische Schetsen

Door Gerrit van Dijk
secretaris natuurwetenschappen

KONINKLIJKE
HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ
DER WETENSCHAPPEN

Voorwoord

De Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen beschikt over een collectie van meer dan 250 portretten van oud-leden en -directeuren uit de eerste eeuw van haar bestaan. Ze is omstreeks 1985 aangekocht met medewerking van onze oud-directeur A.G. van der Steur, antiquaar te Haarlem, op initiatief van de oud-voorzitter Mr Dr L. de Gou. Het leek het bestuur een goede zaak deze collectie in delen tentoon te stellen met enige informatie over de afgebeelde personen. De eerste serie portretten is gescand en nu te zien in het Hodshon Huis. De toelichting is kort gehouden, maar bevat interessante informatie naar onze mening. Onder de afgebeelde personen bevinden zich twee oud-presidenten van de Verenigde Staten, John Adams en Thomas Jefferson. Beiden zijn in 1805 tot buitenlands lid benoemd.

Haarlem, mei 2013

Gerrit van Dijk

Inhoud

BESCHREVEN PERSONEN, ALFABETISCH

- 4 C.C.H. van der Aa, 1718 – 1793, lid 1752
- 6 J. Adams, 1785 – 1826, buitenlands lid 1805
- 8 R.H. Arntzenius, 1777 – 1823, lid 1808
- 10 G. Bakker, 1771 – 1828, lid 1806
- 12 E.H. von Baumhauer, 1820 – 1885, lid 1853
- 14 J.A. Bennet, 1758 – 1828, lid 1798
- 16 W. Bentinck, 1704 – 1774, directeur 1753
- 18 D. Bierens de Haan, 1822 – 1895, lid 1860
- 20 J. Blanken Jzn, 1755 – 1838, lid 1808
- 24 J. Enschedé, 1785 – 1866, lid 1816
- 26 J.G. Holtzhey, 1729 – 1808, lid 1753
- 28 T. Jefferson, 1743 – 1826, buitenlands lid 1805
- 30 J. Lulofs, 1711 – 1768, lid 1752
- 32 P. van Musschenbroek, 1692 – 1761, lid 1752
- 34 Lijst van afkortingen

Christianus Carolus Henricus van der Aa (1718 – 1793)

25 augustus 1718 Geboren te Zwolle
23 september 1793 Overleden te Haarlem
1752 lid

Van der Aa was de eerste secretaris van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen. Hij was Luthers predikant te Haarlem, een geliefd prediker, ook buiten Haarlem. Toen de Lutherse kerkgemeenschap van Schiedam in 1756 een eigen kerkgebouw kreeg – er woonden toen in Schiedam veel Lutherse Duitse gastarbeiders, die daar in de jeneverstokerijen werkten – werd Van der Aa gevraagd het gebouw in te wijden. Predikanten stonden in aanzien, hoogleraren theologie behoorden tot de best betaalde professoren en studenten theologie konden, als enigen, een studiebeurs krijgen. Dat Van der Aa goed bekend was bij het selecte gezelschap van oprichters van de Hollandsche Maatschappij is dus niet verwonderlijk. Hij heeft zich zeer beijverd om de Hollandsche Maatschappij tot een succes te maken. Veertig jaar is hij secretaris geweest. Zijn lijfspreuk was *God is Liefde*.

Het afgebeelde portret is naar een gravure van Daniël Vrijdag.

[NNBW I, k. 2], [Van der Aa I, p. 1].

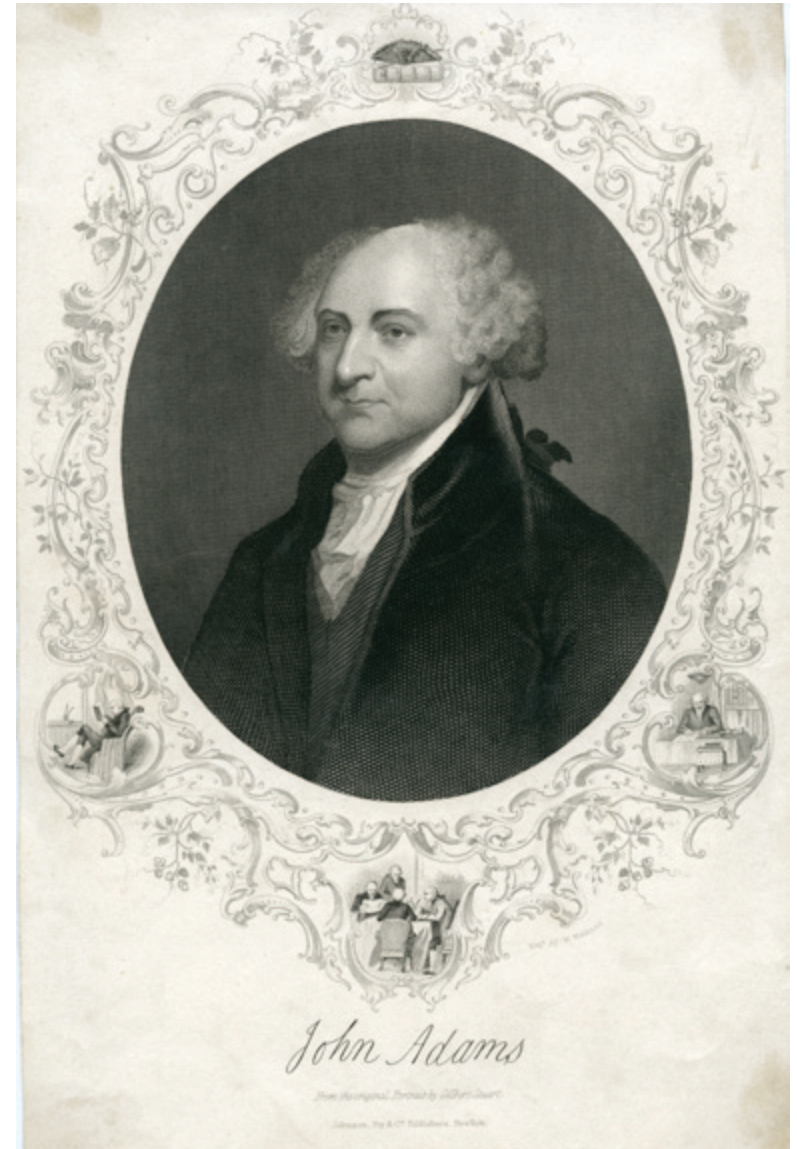
John Adams (1785 – 1826)

30 oktober 1785 Geboren te Braintree, Mass., USA
4 juli 1826 Overleden te Braintree, Mass., USA
1805 buitenlands lid

John Adams was de tweede president van de Verenigde Staten van 1797 tot 1801. Thomas Jefferson was zijn vicepresident en rivaal, die hem in 1801 opvolgde. Zelf was John tweemaal vicepresident geweest onder George Washington, van 1789 tot 1797. Van 1782 tot 1788 was hij ambassadeur in Den Haag. Adams studeerde rechten aan Harvard University. Hij heeft veel bijgedragen aan de Amerikaanse grondwet. Volgens de website van het Witte Huis was hij meer een filosoof dan een politicus. Een geleerde! Hij was de eerste bewoner van het Witte Huis.

Het afgebeelde portret is naar een schilderij van Gilbert Stuart.

De medaille, die hier is afgebeeld, komt uit de muntverzameling van Teylers Museum. Hij is in 1782 gemaakt te Amsterdam voor John Adams door Johan Georg Holtzhey, ter ere van de erkenning door Nederland van de Verenigde Staten als onafhankelijke natie.

Robert Hendrik Arntzenius (1777 – 1823)

19 december 1777 Geboren te Amsterdam

20 november 1823 Overleden te Haarlem

1808 lid

Arntzenius studeerde klassieke talen, wiskunde en rechten aan het Atheneum te Amsterdam onder Van Swinden, Wyttenbach en Cras, en vestigde zich aanvankelijk als advocaat te Amsterdam, later te Haarlem. Al spoedig bekleedde hij vele functies in het openbaar bestuur, zowel plaatselijk als landelijk. Zo was hij, na zich te Haarlem als fiscaal jurist te hebben gevestigd, lid van de gemeenteraad aldaar. In 1822 werd hij ook lid van de Tweede Kamer. In zijn schaarse vrije tijd wijdde hij zich aan de schone letteren en in het bijzonder aan de dichtkunst. Ook produceerde hij vele gelegenheidsstukjes zoals *Dankzegging aan mijne gade voor een regenscherm mij geschonken, op mijn veertigste verjaardag*. Hij was actief lid van de vereniging **Democriet** te Haarlem, een gezelschap waar ieder lid de naam van een oude dichter kreeg bij toetreden. Het was een clownesk gezelschap. Op de website van Teylers Museum wordt vermeld:

In 1869 ontvingen Directeuren van Teylers Stichting een geheimzinnig kastje. Daarin zat de nalatenschap van het clowneske genootschap Democriet, dat in 1789 in Haarlem was opgericht. Het gezelschap was opgeheven en de laatste leden zochten een goede plek voor het artistieke archief. Blijkbaar had Democriet banden met Teylers Stichting, anders zouden ze daar niet hebben aangeklopt.

Die band zou wel eens via Arntzenius kunnen lopen, die omstreeks 1822 secretaris was van Teylers Stichting. Hij beantwoordt evenwel niet geheel aan het beschreven profiel van doopsgezind en patriot, hij was Nederlands Hervormd en regeringsgezind. Arntzenius was lid van vele geleerde genootschappen en correspondent van de KNAW.

Ph. Velijn heeft bijgaand portret gegraveerd naar een tekening van Hodges.

[NNBW I, k. 181–182], [Van der Aa I, p. 397–399], [NNACW I, p. 32–51], [PDC]

Gerbrand Bakker (1771–1828)

1 november 1771 Geboren te Enkhuizen

15 juni 1828 Overleden te Groningen

1806 lid

Gerbrand Bakker studeerde in Groningen en Leiden, waar hij in 1794 promoveerde tot doctor in de geneeskunde. Hij vestigde zich daarna als arts in zijn geboortestad Enkhuizen waar hij alras als stadsgeneesheer werd aangesteld. In 1806 vertrok hij naar Haarlem en aanvaardde de betrekking van lector in de ontleed-, heel- en vroedkunde. Na in 1807 bedankt te hebben voor een professoraat in Franeker, werd hij in 1808 lector in de vergelijkende ontleedkunde vanwege Teylers Stichting en tevens *Stadslector* van Haarlem. Om de laatste functie te doorgronden, hebben we advies gevraagd aan Wijnand Mijnhardt. Hij schrijft:

Men bedenke dat de steden in de Republiek autonoom waren, ze konden hogescholen oprichten en professoren en lectoren aanstellen. Dat deden ze vaak door verdienstelijke lieden een baan als stadslector of professor aan te bieden, waarmee ze aan de stad werden gebonden en minder gemakkelijk naar elders zouden verhuizen. Daar zat dan ook een jaargeld aan vast. Stadslectoren maakten dus deel uit van de stedelijke onderwijs- en cultuurpolitiek. Wat de taken waren, verschilde van geval tot geval en ook de ijver waarmee de begunstigten zich van de taken kweten verschilde.

Bakker maakte veel indruk, zoveel dat hij een aanbod uit Harderwijk ontving om daar hoogleraar te worden. Hij bedankte, tot groot genoegen van de inwoners van Haarlem. Toen echter in 1810 de Rijksuniversiteit Groningen een beroep op hem deed, aanvaardde hij het. Hij was lid van vele binnenlandse geleerde genootschappen. In 1813 werd hij correspondent van de KNAW. De Rijksuniversiteit Groningen bezit een schilderij van hem, dat echter in 1973 schijnt te zijn gestolen.

Bijgaand portret, in silhouet, is een ets van Carl Christiaan Fuchs (Bloemendaal, 1802 – 1855).

[Van der Aa 2-I, p. 63 – 65]

Edouard Henri von Baumhauer (1820–1885)

18 september 1820 Geboren te Brussel

18 januari 1885 Overleden te Haarlem

1853 lid

De chemicus Von Baumhauer was van 1864 tot 1885 secretaris van de Hollandsche Maatschappij. Onder hem, en met zijn medewerking, werd onder andere de Boerhaave medaille ingesteld.

Von Baumhauer studeerde letteren en later ook natuurwetenschappen te Utrecht. Hij promoveerde bij Gerrit Jan Mulder. Onenigheid met Mulder deed hem besluiten uit Utrecht te vertrekken naar Maastricht, waar hij professor in de natuur- en scheikunde werd aan het atheneum. Vandaar volgde zijn benoeming tot hoogleraar scheikunde te Amsterdam. Zijn belangstelling ging vooral uit naar de industriële chemie. Hij heeft zich zeer ingespannen voor een goed chemisch laboratorium in Amsterdam. In 1864 nam hij ontslag en aanvaardde de functie van secretaris van de Hollandsche Maatschappij. Hij had heel veel nevenbetrekkingen, zoveel dat dit soms tot spanningen leidde. We citeren uit [Bierens de Haan]:

Toen hij in 1877 bij Koninklijk besluit benoemd werd tot Inspecteur van het Lager Onderwijs in Noord-Holland, en toestemming vroeg van Directeuren om dit ambt te mogen aanvaarden naast zijn secretariaat van de Maatschappij, rees in het Dagelijks Bestuur daartegen verzet. Vooral de Voorzitter Jhr. G.F. van Tets had ernstige bezwaren tegen inwilliging van zijn verzoek. [] Terwijl enkele leden van het Dagelijks Bestuur geen bezwaar zagen tegen het gelijktijdig bekleden van beide betrekkingen, meende de Voorzitter daarin een geringschatting van zijn betrekking bij de Maatschappij te moeten zien. Er werd daarom een bijzondere geheime Directeurenvergadering bijeengeroepen om over het verzoek te beslissen, waarbij in afwezigheid van von Baumhauer anderhalf uur over de zaak gedelibereerd werd. Het resultaat was dat zijn verzoek met meerderheid van stemmen afgewezen werd, en hem de keuze gelaten werd tussen het secretariaat en het inspecteurschap. [] Von Baumhauer is toen de Maatschappij trouw gebleven en heeft voor het inspecteurschap bedankt.

Baumhauer was lid van de KNAW. Bijgaand portret is naar een gravure van D.J. Sluijter. Een geschilderd portret is aanwezig bij de Universiteit van Amsterdam.

[NNBW I, k. 253 – 254], [Bierens de Haan, p. 109 – 115]

Jan Aernout Bennet (1758 – 1828)

20 december 1758 Geboren te Breda
3 september 1828 Overleden te Leiden
1798 lid

Bennet studeerde letteren en tevens geneeskunde en wijsbegeerte te Harderwijk en promoveerde aldaar tot doctor in de wijsbegeerte en de geneeskunde. Een benoeming to hoogleraar in de schei- en kruidkunde te Harderwijk sloeg hij af. Toen echter in 1815 Leiden een beroep op hem deed, aanvaardde hij het. Hij werd aangesteld als eerste Leidse hoogleraar in de landhuishoudkunde, de wetenschap en technologie van de land-, tuin- en bosbouw. Het was een nieuw praktijkgerichte opleiding, de hoogleraar had de beschikking over een zogenaamde economische tuin. Wageningen Universiteit bestond toen nog niet, die werd pas in 1876 opgericht. Het onderwijs in de landhuishoudkunde was daarvoor verspreid over de universiteiten.

Door ziekte moest Bennet al weer in 1817 ontslag nemen. Bennet was lid van vele binnen- en buitenlandse genootschappen, waaronder de KNAW. Hij was kampioen prijsvragen oplossen. Niet minder dan vier gouden medailles heeft hij alleen al bij de Hollandsche Maatschappij gewonnen. Interessant is de in 1808 bekroonde prijsvraag, die hij inzond onder de lange titel:

Eene Natuurlijke Historie der Walvisschen, in dier voege ingerigt, om ter aanprijzing en opheldering te kunnen dienen, van de beste wijze om de plaatsen waar deze dieren zich voornamelijk tegenwoordig ophouden, na te sporen, alsmede van de minst omslagtige, de veiligste en de beste middelen, welke of reeds bekend en in gebruik zijn, of nog in praktijk zouden kunnen gebragt worden, om de Walvisschen schielijk te dooden en er zich langs de korsten weg meester van te maken.

Bennet bezat een fraaie kunstcollectie, die helaas deels verloren is gegaan bij de buskruitramp van 1807.

Zijn portret is door een anonieme maker op steen getekend.

[Van der Aa 2-I, p. 317 – 318], [Otterspeer III]

Willem Bentinck (1704 – 1774)

6 november 1704 Geboren te Leiden

13 oktober 1774 Overleden te Den Haag

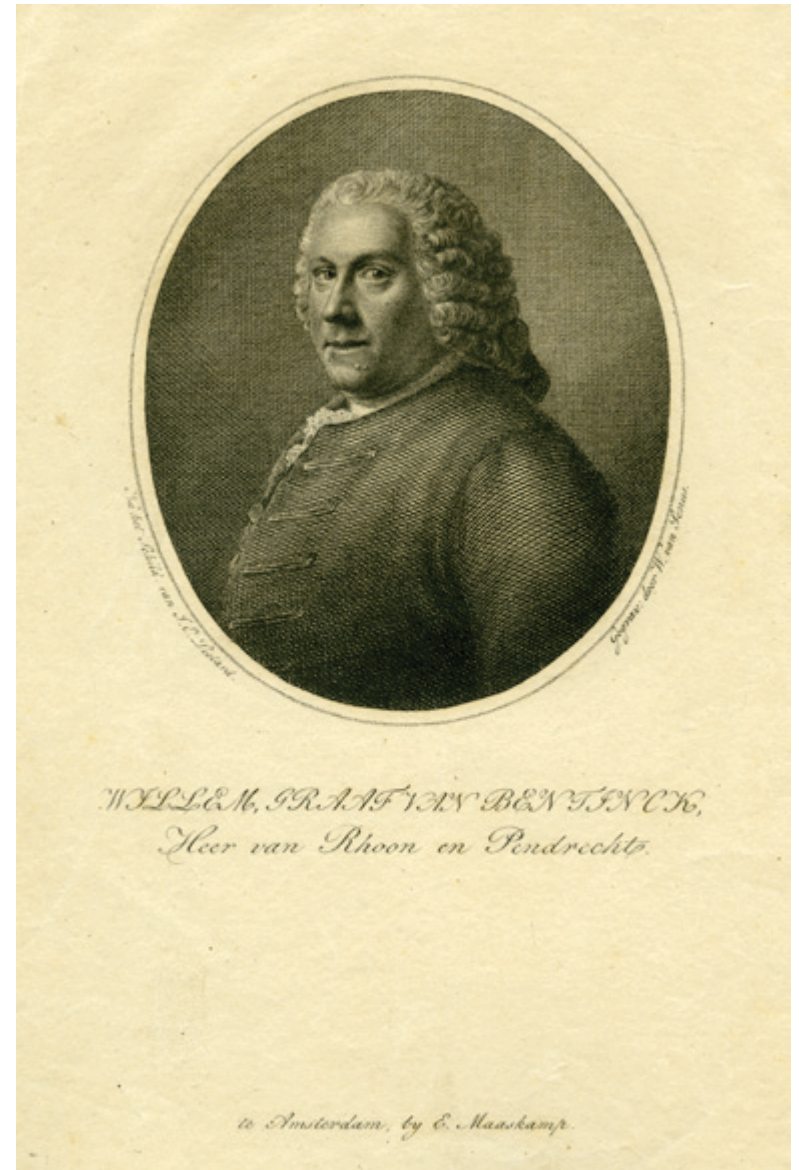
1753 directeur

Willem Bentinck erfde van zijn in 1709 gestorven vader een deel van zijn Hollandse bezit en werd zo heer van Rhoon en Pendrecht en eigenaar van Sorghvliet, het huidige Catshuis. Vanaf 1733 was hij graaf Bentinck. Hij was een der voornaamste regenten die in 1747 het herstel bewerkte van het stadhouderchap, na een tweede stadhouderloos tijdperk van 1702 tot 1747. Bentinck stelde als eerste Willem IV van zijn aanstelling als erfstadhouder in kennis en introduceerde hem bij de Raad van State. Hij was vurig oranjegezind en tegen de Fransen. Vele ambten vervulde hij. In 1745 werd hij curator van de Leidse Universiteit, later president curator en bleef dat 29 jaar. Hij heeft veel voor de Leidse Universiteit betekend, enerzijds omdat hij toegang had tot de hoogste regeringsorganen, anderzijds vanwege zijn tact bij het oplossen van interne conflicten. Hoewel oranjegezind spaarde hij de stadhouders niet, hij nam geen blad voor de mond als hij meende dat ze over de schreef gingen. Hij was vooruitstrevend bij zijn raad aan de vrouw van stadhouder Willem V, prinses Wilhelmina van Pruisen, om haar kinderen te laten inenten tegen de pokken. Die raad was aanvankelijk vergeefs. Pas toen de prinses zelf door deze kwaal werd aangetast volgde ze alsnog zijn raad op.

Bentinck behoort tot een van de eerste directeuren van de Hollandsche Maatschappij. Door zijn grote invloed aan het hof heeft hij persoonlijk kunnen bewerken dat stadhouder Willem V protector werd van de Maatschappij.

Het portret dat hierbij gaat is naar een gravure van Willem van Senus (1773 – 1851), die een schilderij van Jean-Étienne Lionard (1702 – 1789), een vermaard Zwitsers rondreizend pastelschilder, als voorbeeld nam.

[Van der Aa 2-I, p.338 – 339], [Otterspeer II]

David Bierens de Haan (1822–1895)

3 mei 1822 Geboren te Amsterdam
12 augustus 1895 Overleden te Santpoort (begraven te Leiden)
1860 lid

In 1841 ging Bierens de Haan in Amsterdam rechten studeren. Al spoedig bleek echter zijn voorliefde voor wis- en natuurkunde. In 1842 vertrok hij naar Leiden om daar exacte vakken te gaan studeren. Op 15 mei 1847 promoveerde hij summa cum laude op de dissertatie *De lemniscata Bernouilliana*. Van 1848 tot 1853 was hij als leraar verbonden aan het Gymnasium te Deventer. Na 1853 gaf hij zijn baan op (hij was een vermogend man) en wijdde zich geheel aan de studie, die resulteerde in het verschijnen van zijn bekende integraaltafels, meestal uitgegeven door de KNAW. Al in 1858 was hij gekozen tot lid van de KNAW. In 1863 volgde de benoeming tot buitengewoon hoogleraar, in 1867 tot gewoon hoogleraar in de wis- en natuurkunde te Leiden. Hij bekleedde naast zijn hoogleraarsambt talrijke plaatselijke maatschappelijke functies, waaronder diaken bij de doopsgezinde gemeente. Na 1872 richtte zijn belangstelling zich vooral op de geschiedenis van de wis- en natuurkundige wetenschappen. Hij bezat een omvangrijke bibliotheek van mathematische geschriften uit de 17^e en 18^e eeuw. Hij bereidde in opdracht van de KNAW de uitgave voor van de volledige werken van Christiaan Huygens. De uitgave werd later overgenomen door de Hollandsche Maatschappij.

De eerbewijzen die Bierens de Haan heeft ontvangen zijn talrijk, uitzonderlijk voor een wiskundige. Hij was lid van vele binnen- en buitenlandse genootschappen. Over het onderwijs van David Bierens de Haan bestaat een minder positief beeld. We citeren: 'doch verzwijgen mogen wij toch onze mening niet, dat prof. Bierens de Haan den tact, die tot het onderwijs geven evenzeer als geleerdheid noodig is, niet in allen deelen bezit'. Volgens de scheikundige Van Bemmelen bezat hij 'de fatale eigenaardigheid om wiskundige afleidingen, die misschien moeilijk begrijpelijk, maar volstrekt niet onbegrijpelijk waren, volslagen duister te maken'

Hij was principieel tegen het maken van zijn portret. Het is dan uitzonderlijk dat de Hollandsche Maatschappij een foto van hem bezit.

[D.J.E. Schrek, David Bierens de Haan. Scripta Mathematica 21(1955), p. 31-41].

[G. van Dijk, Leidse hoogleraren Wiskunde 1575 – 1975], zie onder http://www.math.leidenuniv.nl/nl/special_projects/

Jan Blanken Jzn (1755 – 1838)

15 november 1755 Geboren te Bergambacht

17 januari 1838 Overleden te Vianen

1808 lid

Blanken heeft een belangrijke rol gespeeld bij de instelling van Rijkswaterstaat. Zijn vader was timmerman, maar niet zo maar één. Hij was officieel timmerman van de Krimpenerwaard en belast met het ontwerpen en bouwen van molens, sluizen en dijken. Aangenomen wordt dat Jan door zijn vader is opgeleid in de waterbouwkunde, nergens wordt gerept van een aparte wetenschappelijke opleiding. Na een militaire carrière bij de artillerie werd hij steeds meer betrokken bij waterstaatszaken. Verschillende functies als inspecteur vervulde hij voordat hij in 1808 door Koning Lodewijk Napoleon werd benoemd tot inspecteur-generaal van Rijkswaterstaat. Zijn grootste bekendheid verwierf hij met de aanleg van het Noordhollandsch Kanaal tussen Amsterdam en Den Helder, dat in 1824 werd opengesteld. Om het kanaal te kunnen oversteken ontwierp hij de vlotbrug, een drijvende brug met twee kleppen. Zijn naam is ook verbonden met het realiseren van het Marinecomplex in Den Helder, de bouw van een droogdok in Hellevoetsluis in 1798 en het ontwerp en de ingebruikneming van de waaiersluis (o.a. te bewonderen in Gouda en Kampen (de Roggebotsluis)). Betwist wordt trouwens of hij als eerste de waaiersluis heeft ontworpen, velen menen dat de stadsarchitect van Kampen de eerste was. Hij won in 1792 een gouden medaille bij onze Maatschappij voor het oplossen van de prijsvraag: *Verhandeling over de Schepraden aan de watermolens* en in 1808 een tweede gouden medaille voor *Verhandeling over het verdiepen van het IJ voor Amsterdam, en het in standhouden der vaart op hetzelfde*. Blanken was lid van de KNAW. In 1825 kreeg hij onenigheid met Koning Willem I en nam ontslag uit rijksdienst, waarbij hij vele eerbewijzen ontving. Hij werd benoemd tot ridder inde orde van de Nederlandse Leeuw en in 1826 tot Staatsraad in buitengewone dienst. Hij overleed te Vianen, ten huize Vijverlust. Eén van de Lekbruggen bij Vianen is naar hem vernoemd.

Zijn geschilderd portret bevindt zich in het Rijksmuseum. Bijgaande litho is uitgegeven door Desguerrois & Co te Amsterdam, de maker is onbekend. Zijn standbeeld staat in Hellevoetsluis.

[Van der Aa 2-1, p. 587 – 593]

Jan Blanken Jzn (1755-1838).
Inspecteur-generaal van
Waterstaat, Jean Augustin
Daiwaille, 1820-1838
(collectie Rijksmuseum,
Amsterdam)

→
Prent ter herdenking
van de oprichting van de
Hollandsche Maatschappij
der Wetenschappen

Johannes Enschedé (1785 – 1866)

7 maart 1785 Geboren te Haarlem
8 oktober 1866 Overleden te Haarlem
1816 lid

Johannes Enschedé, telg uit een bekend Haarlems geslacht, was een drijvende kracht achter de *Oprechte Haarlemsche Courant*, nu opgenomen in Haarlems Dagblad, één der oudste, nog steeds verschijnende, dagbladen ter wereld, opgericht in 1656. Meer dan 50 jaar heeft hij zijn krachten gegeven aan de bloei van de krant, eerst als redacteur, later als hoofdredacteur. Na zijn rechtenstudie in Leiden, waar hij in 1805 op stellingen promoveerde, werd hij te ruggeroepen naar Haarlem om mede-eigenaar en bedrijfsleider te worden van Johannes Enschedé en Zoonen, en werd in het bijzonder belast met de leiding over de door het bedrijf sinds 1737 uitgegeven *Oprechte Haarlemsche Courant*. In 1811 degradeerde Napoleon de krant tot advertentieblad. Enschedé was uiteraard zeer ontstemd over deze daad. Gelukkig duurde de Franse overheersing niet lang meer. In 1813 verscheen de krant weer als vanouds. Enschedé was zo verknocht aan de krant dat hij, toen hij op latere leeftijd zijn rechter dijbeen brak, vanaf zijn ziekbed toch zelf de touwtjes in handen hield.

Enschedé deed ook veel in het openbare leven van Haarlem. Zo was hij lid van de gemeenteraad, regent van het Hofje van Noblet en lid van het college van diakenen van de Waals Hervormde Kerk. Ook regionaal en landelijk timmerde hij aan de weg met zijn functies van hoofdingeland van het Hoogheemraadschap Rijnland en lid van de Tweede Kamer van 1841 tot 1849. Zijn politiek wordt omschreven als conservatief. In 1825, veertig jaar oud, werd hij benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw.

Van bijgaand portret – een *carte de visite* van 6x8,5 cm – is de maker onbekend. Er bestaan meer portretten van Enschedé, te zien in Museum Enschedé, het bedrijfsmuseum van de Koninklijke Joh. Enschedé, en in het Hofje van Noblet. Hij wordt daarbij wel aangeduid met Johannes Enschedé III.

[NNBW IV, K. 573 – 574]

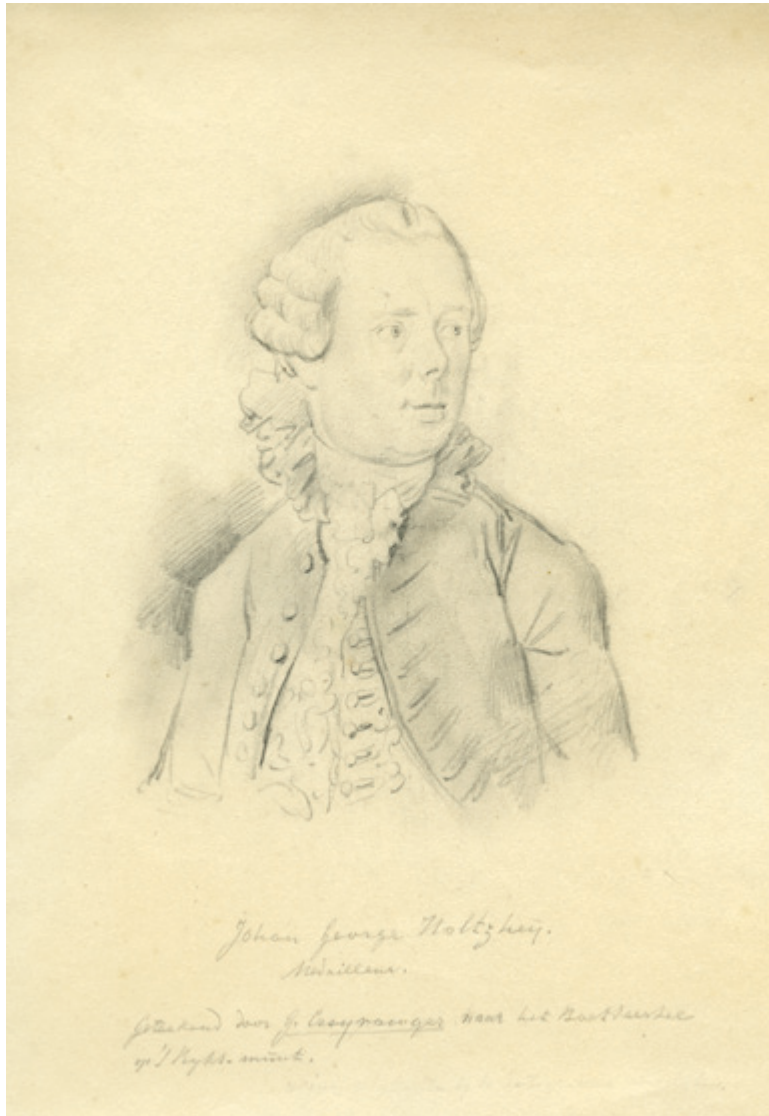

Johan Georg Holtzhey (1729 – 1808)

1729 Geboren te Amsterdam

15 februari 1808 Overleden te Amsterdam

1753 lid

Johan was de zoon van de medailleur en muntmeester Martin Holtzhey. In 1749 nam hij het bedrijf van zijn vader in Amsterdam over. Johan ontwikkelde zich tot een bekwaam medailleur die nationaal en internationaal de aandacht trok. Later werd hij zelf ook muntmeester aan de Utrechtse Munt en leidde onder andere de medailleur David van de Kellen op. Diens zoon Johan Philip dong later mee naar de opdracht om de Boerhaave medaille te mogen maken, maar won niet.

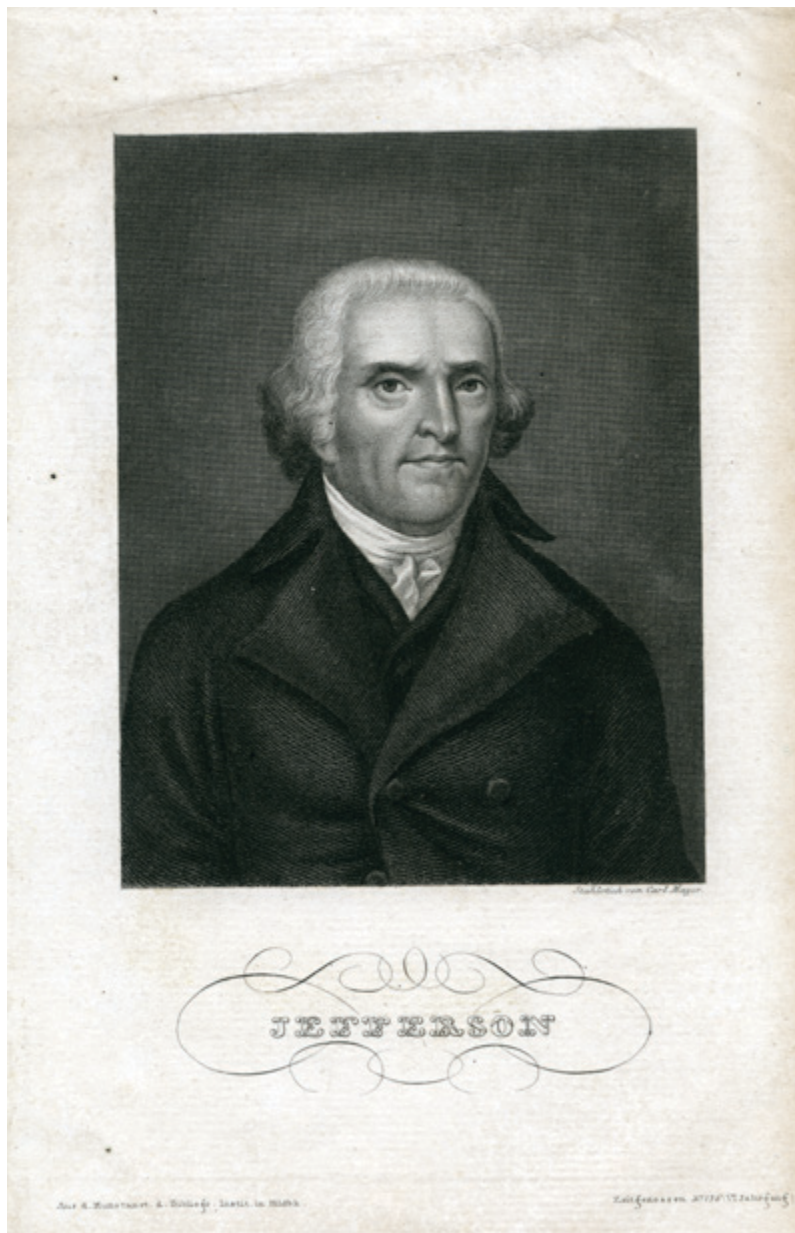
De Hollandsche Maatschappij heeft een aantal medailles door Holtzhey laten maken. Daar hij ook werkte voor Teylers Godgeleerde en Tweede Genootschap, lag het, vanwege de band tussen de Maatschappij en Teylers Stichting, voor de hand om Holtzhey te vragen. Zijn werk was nogal prijzig. Het maken van een stempel kostte omgerekend ongeveer 40.000 euro. Je kon hem daarna natuurlijk wel vele malen gebruiken. De bekendste medailles die hij voor de Maatschappij heeft gemaakt zijn de prijsvraag medailles. Die zien we bijvoorbeeld afgebeeld op een prent, die uitgegeven is ter gelegenheid van de oprichting van de Maatschappij (p. 23). Daarop zien we ook de wijsheid afgebeeld, die een ovaal vasthoudt met hierop de beeltenis van protector Willem v. De prent is een eigen ontwerp van de graveur Simon Fokke.

Holtzhey maakte ook enkele medailles voor John Adams (p. 6), de tweede president van de Verenigde Staten. Adams gaf die opdracht vanwege 'de Nederlandse liefde voor medailles', zoals hij zijn vrouw schreef.

Van Johan is geen geboortedatum bekend. Ook is nergens een portret of schilderij dat hem afbeeldt gevonden. Bijgesloten tekening is van een zekere G. Croyranger naar een 'noortersel op 's Rijks-munt'. De herkomst is onbekend.

Holtzhey werd in 1753 benoemd tot lid.

[Bierens de Haan], [Van der Aa 8-2, p. 1022 – 1023], [Website Teylers Museum]

Thomas Jefferson (1743 – 1826)

13 april 1743 Geboren te Albemarle, Virginia, USA
4 juli 1826 Overleden te Monticello, Virginia, USA
1805 buitenlands lid

Thomas Jefferson, de derde president van de Verenigde Staten, was behalve politicus ook filosoof, kunstenaar, wetenschapper, jurist, architect en auteur. Kortom, een veelzijdig mens. Hij was twee termijnen president, van 1801 tot 1809. De onafhankelijkheidsverklaring is grotendeels van zijn hand. Jefferson was een dominant persoon, die nogal eens met anderen botste, zoals met zijn voorganger John Adams. Hij was republikein. Minder bekend is wellicht dat hij een grote rol heeft gespeeld bij het verdrijven van de Indianen van hun oorspronkelijk grondgebied.

Van 1779 tot 1781 was hij gouverneur van Virginia. Na zijn presidentschap heeft hij de Universiteit van Virginia gesticht, naar eigen ontwerp. Van 1785 tot 1789 was hij ambassadeur in Frankrijk. Daar verdiepte hij zich in de wijnen van het land. Hij was een groot kenner.

Op 4 juli 1826 stierf hij op dezelfde dag als zijn voorganger en oud-politiek rivaal John Adams. In 1805 werd hij tot buitenlands lid van de Hollandsche Maatschappij benoemd, tegelijk met John Adams. Dat gebeurde, volgens de archieven, in Jefferson's hoedanigheid van president van de Philosophical Society of Philadelphia. Dat genootschap draagt nu de naam van American Philosophical Society. George Washington and John Adams behoorden tot de leden. Opgericht in 1743 door Benjamin Franklin en botanicus John Bertram ter promotie van 'useful knowledge', wordt het beschouwd als het oudste geleerde genootschap van Amerika. Het genootschap is nog zeer actief en is qua structuur en activiteiten vergelijkbaar met de Hollandsche Maatschappij. Wel is haar financiële armlag vele malen groter. De leden uit binnen- en buitenland hebben alle een grote reputatie. In 2012 had de American Philosophical Society 1022 leden en 175 buitenlandse leden. Tot de meest recente leden behoort Robert Dijkgraaf. Tegelijk met Thomas Jefferson en John Adams werden in 1805 ook de secretaris en penningmeester van de Philosophical Society of Philadelphia tot buitenlands lid benoemd.

Bijgaand portret is een afdruk van een staalgravure van Carl Mayer (1798 – 1868), uit Nürnberg, Duitsland.

[Bierens de Haan]

Johannes Lulofs (1711–1768)

5 augustus 1711 Geboren te Zutphen

6 november 1768 Overleden te Leiden

1752 lid

Johannes Lulofs, hoogleraar Sterrenkunde en Wiskunde aan de Leidse Universiteit, was de opvolger aldaar van Willem Jacob 's Gravesande. Hij was een veel gevraagd adviseur van de Staten van Holland op het gebied van de waterstaat. Hij behoort, samen met Van den Honert (theoloog), Alberti (theoloog), Weiss (jurist), Gaubius (medicus), Van Musschenbroek (wis- en natuurkundige) en Van Oudendorp (hoogleraar welsprekendheid en geschiedenis) tot het grote Leidse contingent eerste leden van de Hollandsche Maatschappij. Lulofs kan verantwoordelijk worden gesteld voor de naam en het octrooi en zegel van de Maatschappij. Het verkrijgen van het octrooi, een soort officiële erkenning door de Staten van Holland, had nogal wat voeten in de aarde. De senaat van de Leidse Universiteit had groot bezwaar tegen officiële erkenning van de Hollandsche Maatschappij. Hij vreesde dat de Leidse Universiteit veel van haar glans zou verliezen als een tweede wetenschappelijke instelling in de provincie officieel erkend zou worden. Lulofs zat in een moeilijk parket, daar hij ook secretaris van de Senaat was en in die functie een brief moest schrijven over deze kwestie. Duidelijk iemand met twee petten op.

Bij de Hollandsche Maatschappij ondernam hij veel initiatieven, onder andere de formulering van prijsvragen, vooral op het gebied van de waterstaat, Hij was geen groot licht. Otterspeer omschrijft hem als een uiterst beperkte geest, een zelfingenomen provinciaal en een dwangmatige roddelaar.

Bijgaand portret is vervaardigd door de graveur Jacob Houbraken en Jan Wandelaar.

[Otterspeer II], [Bierens de Haan], [Van der Aa II, p. 724–725], [R. Vermey, Johannes Lulofs als vertegenwoordiger van het newtonianisme in de republiek. Gewina 22 (1999),

p. 136–150]

Petrus van Musschenbroek (1692 – 1761)

14 maart 1692 Geboren te Leiden
19 november 1761 Overleden te Leiden
1752 lid

Petrus van Musschenbroek kan worden gezien als leerling van Newton en Willem Jacob 's Gravesande. Hij was reeds in 1719 hoogleraar in de wiskunde en wijsbegeerte in Duisburg en vanaf 1723 te Utrecht. In 1740 werd hij hoogleraar te Leiden. Hij was doctor in de medicijnen en de natuurwetenschappen en staat bekend als een beroemd natuurkundige, uitvinder (onafhankelijk van Von Kleist) van de Leidsche Fles. Hij deed veel aan het populariseren van de natuurkunde, schreef onder andere *Beginselen der Natuurkunde ten dienste der landgenoten*, het eerste *Hollandsche* handboek der natuurkunde. Na de dood van 's Gravesande kreeg hij het beheer over zijn instrumenten. Dat was een omvangrijke taak. Waarschijnlijk was dit een reden hem te ontheffen van onderwijs in de proefondervindelijke wijsbegeerte in 1744. Die leeropdracht schijnt te zijn overgenomen door Lulofs.

In 1734 werd hij gekozen tot Fellow van de Royal Society of London en tot lid van de Franse Académie des Sciences te Parijs. In 1754 kreeg hij een ereprofessoraat aan de Keizerlijke Academie van Wetenschappen in Sint Petersburg. Hij was een der eerste leden van Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen.

De makers van bijgaand portret zijn Jacob Houbraken en Jan Maurits Quinckhard.

[NNBW x, k. 659], [Van der Aa 12-2, pp. 1181 – 1184]

Lijst van afkortingen

[Bierens de Haan]

De Hollandsche Maatschappij
der Wetenschappen 1752 – 1952,
Tjeenk Willink & Zoon N.V.
Haarlem, 1952

[BWNW]

Biografisch Woordenboek
van Nederlandse Wiskundigen,
www.bwnw.nl

[NBACW]

A.J. van der Aa, Nieuw
biografisch, anthologisch en
critisch woordenboek van
Nederlandse dichters. Drie delen.
Amsterdam 1844 - 1846

[NNBW]

Nieuw Nederlandsch Biografisch
Woordenboek. Tien delen.
Leiden 1911-1937

[Otterspeer II]

Groepsportret met Dame.
De vesting van de macht.
De Leidse Universiteit
1673 – 1775. Bert Bakker,
Amsterdam 2002

[Otterspeer III]

Groepsportret met Dame.
De werken van de wetenschap.
De Leidse Universiteit 1776-1876.
Bert Bakker, Amsterdam 2005

[PDC]

Parlementair Documentatie
Centrum, Universiteit Leiden

[Van der Aa]

A.J. van der Aa, Biografisch
Woordenboek der Nederlanden.
Eenentwintig delen. Haarlem
1852-1878

Bovenstaande bronnen zijn soms
ook digitaal te raadplegen
via www.biografischportaal.nl.

Colofon

Uitgave: Koninklijke Hollandsche
Maatschappij der Wetenschappen
Auteur: Gerrit van Dijk
Scans: Hilde de Wolf Fotografie, Heemstede
Vormgeving: Coen Mulder, Haarlem
Druk: Ten Brink, Meppel

